

การออกแบบลวดลายพิมพ์บล็อกไม้บนผ้าย้อม
เปลือกโกงกาง จากอัตลักษณ์ชุมชนคลองปากปิด
อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
Pattern Design for Wood Block Printing on
Mangrove Bark Dyed Fabric from The Identity
of Khlong Pak Pid Community, Bang Saphan
District, Prachuap Khiri Khan Province

กมลวรรณ พัชรพพิพัฒน์ สารสุข¹

Kamolwan Patcharapornpipat Sarasuk

กมลศิริ วงศ์หมึก²

Kamonsiri Wongmuek

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, สาขาวิชาการออกแบบและธุรกิจ
แฟชั่น คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
Assistant Professor, Fashion design and Fashion
Business, Faculty of Fine and Applied Arts
Dhurakij pundit University
(E-mail: kamolwan.pat@dpu.ac.th)

² อาจารย์ประจำสาขาวิชาการออกแบบและธุรกิจแฟชั่น
คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
Lecturer, Fashion design and Fashion Business,
Faculty of Fine and Applied Arts Dhurakij pundit
University

Received: 07/07/2023 Revised: 18/09/2023 Accepted: 21/09/2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อออกแบบลวดลายพิมพ์บล็อกไม้บนผ้า ย้อมเปลือกโกงจากอัตลักษณ์ชุมชนคลองปากปิด อำเภอบางสะพาน จังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ 1) สมาชิก กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ ผู้นำทางศาสนา ประชาชนชาวบ้าน กลุ่มผู้ผลิตสินค้าชุมชน ตัวแทนภาคประชาชน จำนวน 5 คน 2) ผู้เชี่ยวชาญในการประเมินความเป็นไปได้ ของการขึ้นแม่แบบบล็อกไม้ ได้แก่ อาจารย์ผู้สอนออกแบบลายผ้า และช่างสร้าง บล็อกไม้ลายผ้า จำนวน 3 คน 3) ผู้เชี่ยวชาญประเมินแบบร่างลวดลายอัตลักษณ์ ชุมชน คลองปากปิด อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้แก่ เจ้าของธุรกิจ เครื่องแต่งกาย และอาจารย์ผู้สอนการออกแบบพิมพ์ลายผ้า จำนวน 3 คน เครื่องมือในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ และแบบประเมิน การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า พบว่า ลายโกงกางบังใบ มีผลคะแนนสูงสุดในการ ประเมินลายพิมพ์บล็อกไม้บนผ้า ย้อมเปลือกโกงจากอัตลักษณ์ชุมชนคลองปากปิด ซึ่งมีผลอยู่ในระดับเหมาะสมมาก มีค่าอยู่ที่ ($\bar{x}$ = 4.20 , S.D.= 0.54) โดยสามารถ ลำดับคะแนนตามประเด็นต่างๆ ดังนี้ มีการวางลายซ้ำผ้าได้อย่างเหมาะสม และ ลวดลายที่ออกแบบสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ผ้าของชุมชนคลอง ปากปิดได้ อยู่ในระดับเหมาะสมที่สุด มีค่าอยู่ที่ ($\bar{x}$ = 4.33, S.D.= 0.57) ลวดลายที่ ออกแบบแสดงถึงอัตลักษณ์ชุมชน มีค่าอยู่ที่ ($\bar{x}$ = 4.00, S.D.= 1.00) ลวดลายที่ ออกแบบมีความสวยงาม น่าสนใจ อยู่ในระดับเหมาะสมมาก มีค่าอยู่ที่ ($\bar{x}$ = 4.00, S.D.= 0.00)

คำสำคัญ: การออกแบบลวดลาย ลายพิมพ์บล็อกไม้ ผ้าย้อม เปลือกโกงจาก อัตลักษณ์ชุมชน

Abstract

The objective of this research is to design pattern for wood block printing on mangrove bark dyed fabric from the identity of Khlong Pak Pid community, Bang Saphan District, Prachuap Khiri Khan Province. The population and sample group used in this research were: 1) Five representatives Members of community enterprise groups; including religious leaders, village sage, community product producers, 2) Three experts in evaluating the feasibility of making wooden block templates; fabric pattern design instructors and the technicians in making wood-patterned fabric blocks. 3) Three experts for evaluating the evaluation of the community identity pattern design at Klong Pak Pid, Bang Saphan District, Prachuap Khiri Khan Province, including the owner of a clothing business and Fabric printing design instructors The research methodology consisted of an interviewing form and the evaluation forms. The statistics data for analysis of quantitative research represent mean and standard deviation.

The finding of this research can be summarized that the pattern design named “Kongkangbangbai” had the highest score with satisfaction at a good level of ($\bar{x}$ = 4.20 , S.D.= 0.54)) which can be ranked according to the following issues: The pattern has the repetition on the fabric properly and The designed pattern can add value to the products of the Khlong Pak Pid community, had an average overall satisfaction at a good level of ($\bar{x}$ = 4.33, S.D.= 0.57) The pattern designed represents Khlong Pak Pid community identity had an average overall satisfaction at a good level of ($\bar{x}$ = 4.00, S.D.= 1.00) The pattern designed is good design and interesting had an average overall satisfaction at a good level of ($\bar{x}$ = 4.00, S.D.= 0.00)

Keyword: Pattern Design, Wood Block Printing, Mangrove Bark, Dyed Fabric, Community Identity

บทนำ

วิสาหกิจชุมชนบ้านฝ้ายท่า หรือชุมชนคลองปากปิด อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ชุมชนสองวัฒนธรรมพุทธและอิสลาม เล่าเรื่องจากผู้เฒ่าในชุมชนว่าบรรพบุรุษล่องเรือใบจากทางใต้เข้ามาตั้งรกรากทำมาหากินเป็นชาวเลอาศัยในบริเวณแถบคลองปากปิด ปัจจุบันชุมชนมีเสน่ห์อัตลักษณ์ของชุมชนโดยนำเสนอผ่านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ป่าโกงกางและป่าชายเลนโดยอาศัยสายน้ำคลองปากปิดและผืนป่าโกงกางอันเป็นแหล่งทุนทางธรรมชาติ เป็นแหล่งกำเนิดของสิ่งมีชีวิตหลากหลายชนิด และเป็นแหล่งที่มาของการหาวัตถุดิบ ได้แก่ เปลือก ใบ และผลในการย้อมผ้า เพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อจำหน่าย สืบที่เกิดจากการย้อมเปลือกโกงกางนั้นเกิดเป็นลักษณะเฉพาะถิ่น ได้แก่ “สีน้ำตาลอมชมพู” ส่วนสีย้อมธรรมชาติจากเปลือกโกงกางที่มีลักษณะเด่นแตกต่างจากถิ่นอื่นที่ย้อมได้สีส้มปะเตา ด้วยสีย้อมที่แตกต่างออกไปนี้ เกิดมาจากแร่ทองนพคุณที่ผสมอยู่ในสายน้ำคลองปากปิด และปะปนในเนื้อดินของไม้โกงกางที่ชุมชนไปเก็บตามธรรมชาติมาย้อม

ชุมชนนำทรัพยากรธรรมชาติในรูปแบบผลผลิตทางการเกษตร จากป่าโกงกาง ป่าชายเลน ในพื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และเน้นกระบวนการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ทำการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์รูปแบบต่างๆ อาทิ เครื่องแต่งกาย กระเป๋า หรือสินค้าไลฟ์สไตล์หลากหลายชนิดที่สามารถนำไปจำหน่ายได้ สามารถสร้างเป็นรายได้เพิ่มเติมให้แก่ชุมชนอีกทางหนึ่ง ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนในเบื้องต้นพบว่าจุดอ่อนที่ส่งผลต่อการยกระดับผลิตภัณฑ์ของชุมชนคลองปากปิด คือ ชุมชนยังขาดการดึงอัตลักษณ์ชุมชนมาประยุกต์ใช้สร้างตลาดและสร้างแนวทางในการออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่ายในตลาดปัจจุบัน ซึ่งจะทำให้ผลิตภัณฑ์ของชุมชนมีความแตกต่างและมีมูลค่าที่สูงขึ้นได้มากกว่าเดิม

ภาพประกอบที่ 1 บรรยากาศชุมชนคลองปากปิด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์และ
ผลิตภัณฑ์เดิมของชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อออกแบบลวดลายพิมพ์ลือกไม้บนผ้าย้อมเปลือกโกงจากอัตลักษณ์
ชุมชนคลองปากปิด อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

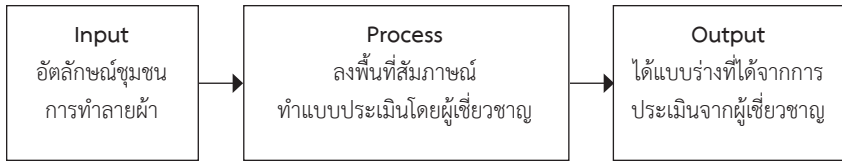
ชุมชนคลองปากปิด อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้ลวดลาย
พิมพ์ลือกไม้บนผ้าย้อมเปลือกโกงจากอัตลักษณ์ชุมชนคลองปากปิด

ขอบเขตของการวิจัย

โครงการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากกองทุนส่งเสริม ววน. พ.ศ. 2566 เพื่อ
พัฒนาผลิตภัณฑ์ประเภทผ้าที่เกิดจากอัตลักษณ์ของชุมชนคลองปากปิด ในพื้นที่
อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการออกแบบจากการ
ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลจากกลุ่มประชากรที่ทำการศึกษาและทำการ
สังเคราะห์ข้อมูล จากนั้นจึงออกแบบลวดลายจากอัตลักษณ์ชุมชน เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญ
ได้ประเมินความเหมาะสมในการออกแบบแล้วนำผลลัพธ์ที่ได้ไปเป็นแนวทางในการ
ออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนต่อไป

ภาพประกอบที่ 2 กรอบแนวคิด

วิธีการดำเนินงานวิจัย

ขั้นที่ 1 ศึกษาข้อมูลที่เป็นเอกสารและรวบรวมข้อมูลจากฐานข้อมูลออนไลน์ หนังสือหรืองานวิจัยที่เกี่ยวกับอัตลักษณ์ชุมชน

ขั้นที่ 2 คณะผู้วิจัยทำการสร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์และแบบประเมิน แล้วลงพื้นที่เก็บข้อมูลลงแบบสัมภาษณ์ด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม จากนั้นสังเคราะห์ประเด็นเพื่อตั้งอัตลักษณ์ชุมชนคลองปากปิดไปตีความและประยุกต์ใช้

ขั้นที่ 3 พัฒนาแบบร่างงานออกแบบลวดลายผ้าย้อมเปลือกโก่งจากอัตลักษณ์ชุมชนคลองปากปิด

ขั้นที่ 4 ดำเนินการเก็บข้อมูลแบบประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญเพื่อการประเมินความเป็นไปได้ของการขึ้นแม่แบบบล็อกไม้ และผู้เชี่ยวชาญประเมินความคิดเห็นที่มีต่อแบบร่างลวดลายอัตลักษณ์ชุมชนคลองปากปิด เพื่อพิจารณาความเป็นไปได้ในการผลิต

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ

- 1) สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ ผู้นำทางศาสนา ปราชญ์ชาวบ้าน กลุ่มผู้ผลิตสินค้าชุมชน และตัวแทนภาคประชาชน รวม จำนวน 5 คน
- 2) ผู้เชี่ยวชาญในการประเมินความเป็นไปได้ของการขึ้นแม่แบบบล็อกไม้ อาจารย์ผู้สอนออกแบบลายผ้า ช่างด้านการผลิตแม่แบบบล็อกด้วยไม้หรือโลหะ และผู้ประกอบการผลิตสีสำหรับพิมพ์ผ้า รวม จำนวน 3 คน

3) ผู้เชี่ยวชาญประเมินความคิดเห็นที่มีต่อแบบร่างลวดลายอัตลักษณ์ชุมชนคลองปากปิด อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้แก่ เจ้าของธุรกิจเครื่องแต่งกายที่เน้นจำหน่ายลายผ้า และอาจารย์ผู้สอนการออกแบบพิมพ์ลายผ้า รวม จำนวน 3 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสร้างแบบสัมภาษณ์และแบบประเมินจากการสังเคราะห์ข้อมูลโดยการทบทวนวรรณกรรม ซึ่งเนื้อหาของแบบสอบถามจะครอบคลุมเรื่องโครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์โดยใช้อัตลักษณ์ชุมชนคลองปากปิด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผ่านการวิเคราะห์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ (Validity) ด้วยวิธี IOC โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิด้านระเบียบวิธีการวิจัย และด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าไลฟ์สไตล์ให้การพิจารณา

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาข้อมูลเรื่องอัตลักษณ์ชุมชน

การศึกษาความหมายของ คำว่า “อัตลักษณ์” ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Identity” หมายถึง ผลรวมของลักษณะเฉพาะของสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งทำให้งั้นเป็นที่รู้จักหรือจำได้ ในปัจจุบันมีผู้ให้ความหมายและคำจำกัดความไว้อย่างมากมาย ทั้งตามพจนานุกรมและตามแนวความคิดของนักวิชาการ อาทิ Cambridge Dictionary (Identity, n.d.) อธิบายความหมายของศัพท์ Identity ว่าหมายถึงคุณลักษณะเฉพาะของบุคคลหรือองค์กรที่ทำให้สาธารณชนนึกถึงและจดจำ Collins English Dictionary (n.d.) ได้ให้คำจำกัดความของศัพท์ Identity เป็นข้อๆ ไว้ดังนี้ 1) การมีลักษณะเฉพาะของบุคคลหรือสิ่งของที่ไม่ซ้ำใคร 2) ลักษณะเฉพาะบุคคลและสิ่งของซึ่งได้รับการยอมรับ 3) คุณสมบัติของการเป็นหนึ่งในสิ่งของและบุคคล 4) คุณลักษณะที่โดดเด่น เป็นธรรมชาติมีคุณภาพ 5) สถานะของบุคคลหรือสิ่งของซึ่งสามารถอธิบายหรืออ้างสิทธิ์ได้ ในส่วนของการออกแบบจากอัตลักษณ์นั้นนอกจากจะมีบทบาทต่อการธุรกิจแล้ว ยังมีคุณค่าทางด้านความงามและส่งผลกระทบต่อทัศนคติที่ติดมาของบุคคล

ดั่งที่ ทองเจือ เขียดทอง (2548) อธิบายไว้ว่า การออกแบบจากอัตลักษณ์มีความสำคัญต่อประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ในงานออกแบบสามารถบ่งบอกถึงแบบอย่างของสัญลักษณ์ของแต่ละประเทศได้ ก่อให้เกิดคุณค่าทางความงาม เกิดความน่าเชื่อถือ ยกระดับสุนทรียะของสังคมได้ ทำให้สะดวก รวดเร็ว เข้าใจได้ง่าย ผ่านกระบวนการคิดทางศิลปะ อันเป็นผลงานเกิดจากการสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่ต้องเพียรพยายามเสาะหาข้อมูล ใช้ความคิด ความสามารถทางศิลปะสร้างสรรค์ออกมาจากนามธรรมให้เป็นรูปธรรม จึงได้ผลงานที่มีคุณค่า

ในการดึงอัตลักษณ์จากทุนวัฒนธรรมมาใช้งานออกแบบนั้น จากการศึกษาข้อมูลต่างๆ พบว่าการพัฒนาผลิตภัณฑ์โดยใช้ทุนวัฒนธรรมและภูมิปัญญาเป็น 1 ในยุทธศาสตร์ชาติที่มีการเชื่อมโยงหน่วยงานต่างๆ ทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ โดยผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมไทย (Cultural product of Thailand) หมายถึงผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาต่อยอดมาจากวัฒนธรรมไทย มีคุณค่า ความหมายเรื่องราวด้านวัฒนธรรม อันเป็นรากเหง้าที่ได้รับการสืบสานสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ บ่งบอกอัตลักษณ์และสามารถเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ สร้างเป็นสินค้าเชิงพาณิชย์ (พัดชา (เสนาณรงค์) อุทิศวรรณกุล, 2561) การตีความเป็นหัวใจสำคัญ ในการดึงอัตลักษณ์อันเป็นทุนวัฒนธรรมไปใช้ โดยอาจเป็นการใช้ตามแบบแผนดั้งเดิม หรืออาจต้องนำมาประยุกต์ใช้ให้คนรุ่นใหม่เข้าใจง่ายและยังคงให้วัฒนธรรมนั้นยังคงสืบทอดต่อไปได้ไม่หายไป การตีความอัตลักษณ์มาประยุกต์ใช้กับวัสดุ การผลิต และประโยชน์การใช้งานที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตในปัจจุบัน เหมาะกับยุคสมัยและกาลเทศะ ผ่านการสื่อสารและส่งเสริมคุณค่าใหม่ให้ผู้บริโภคปัจจุบันเกิดการยอมรับและเกิดการนำไปใช้ได้จริง เพื่อยกระดับสินค้าและบริการให้เกิดความแตกต่างอย่างมีอัตลักษณ์ สร้างความประทับใจสำหรับผู้พบเห็นจนเกิดการตัดสินใจซื้อเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ โดย กมลศิริ วงศ์หมึก (2561) ได้สรุปแผนภาพในการดึงอัตลักษณ์ชุมชนไปใช้เพื่อให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น ดังนี้

ภาพประกอบที่ 3 กระบวนการดึงอัตลักษณ์อันเป็นทุนวัฒนธรรมไปใช้
ที่มา: กมลศิริ วงศ์หมึก (2561)

2. ผลการลงพื้นที่ทำแบบสัมภาษณ์ด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม

ดึงเส้นที่ - จากการลงพื้นที่ทำแบบสัมภาษณ์ด้วยวิธีการสนทนากลุ่มเพื่อใช้ในการดึงอัตลักษณ์ชุมชน โดยประชากรกลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้นำทางศาสนา ประชาชนชาวบ้าน กลุ่มผู้ผลิตสินค้าชุมชน ตัวแทนภาคประชาชน รวมจำนวน 5 คน แทนเป็นรหัสบุคคลให้กับประชากรตัวอย่างแต่ละคน จากนั้นผู้วิจัยจึงสรุปลักษณะร่วมของประเด็นที่ได้จากการสัมภาษณ์ที่ซ้ำกันมากที่สุด ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ตารางแสดงผลการวิเคราะห์ประเด็นลักษณะร่วมในการดึงอัตลักษณ์ชุมชนจากการสนทนากลุ่ม

ประเด็นลักษณะร่วม รหัสบุคคล ประชากรตัวอย่าง	P.1	P.2	P.3	P.4	P.5	รวม
แร่ทองนพคุณในสายน้ำแห่งทองคำ	/	/		/	/	4
บรรพบุรุษล่องเรือใบมาตั้งรกราก			/			1
ดอก เปลือกและใบโกงกาง	/	/	/	/	/	5
สีน้ำตาลอมชมพูจากสีย้อมเปลือกโกงกาง	/	/		/	/	4
ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม	/		/	/		3
พื้นที่สองวัฒนธรรม	/		/			2
กิจกรรมท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน		/				1
ธรรมชาติที่เรียบง่าย				/		1
วิถีชีวิตชาวเล			/		/	2
สัตว์หลากหลายชนิดในป่าโกงกาง		/			/	2

จากตาราง จะพบลักษณะร่วมของประเด็นที่ได้จากการสัมภาษณ์ที่ซ้ำกันมากที่สุด โดยเรียงตามลำดับได้แก่ ลำดับที่ 1 ดอก เปลือกและใบโกงกาง ลำดับที่สอง ได้แก่ แร่ทองนพคุณในสายน้ำแห่งทองคำ และสีน้ำตาลอมชมพูจากสีย้อมเปลือกโกงกาง และลำดับที่ 3 ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

3. ผลจากการพัฒนาแบบร่างงานออกแบบลวดลายผ้าย้อมเปลือกโกงกางจากอัตลักษณ์ชุมชนคลองปากปิด

การตีความ - ผู้วิจัยนำเอาผลข้างต้นมาตีความเป็นแนวความคิดทางการออกแบบ และแตกองค์ประกอบทางการออกแบบเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ สร้างเป็นหัวข้อเรื่อง ชีวิตริชป่าบนสายธารแร่ทองคำ กำหนดให้ลักษณะร่วมของประเด็นที่ได้จากการสัมภาษณ์ที่ซ้ำกันมากที่สุด เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน ดังนี้

Eco life on the Golden one stream ชีวิตริชป่าบนสายธารแร่ทองคำ

คำสำคัญ:

ป่าโกงกาง
แร่ทองนพคุณ
สายน้ำแห่งทองคำ
เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

องค์ประกอบ:

เส้นอิสระ รูปร่างไม่เท่ากัน
ไม่เป็นทางการ การปิดทับด้วยสี
ทองหรือวัสดุทอง

สี

สีน้ำตาลอมชมพู สีอัตลักษณ์ชุมชน

สีปะเตา

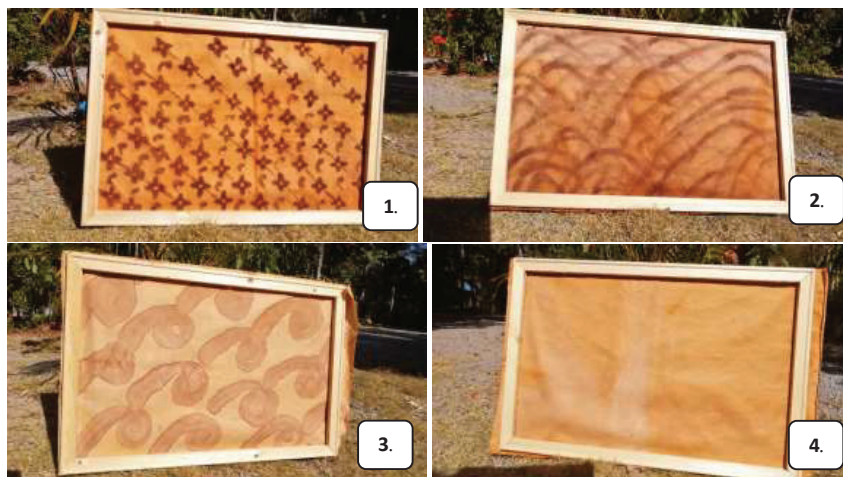
สีส้มป่า

สีมุกอ้น

สีทองนพคุณบริสุทธิ์

ภาพประกอบที่ 4 องค์ประกอบทางการออกแบบ

ประยุกต์ - จากคำสำคัญที่กำหนดเป็นอัตลักษณ์ชุมชน ผู้วิจัยและชุมชนจึงทดลองวาดสิ่งต่างๆ ที่ตนถนัดมานำเสนอและอภิปรายร่วมกัน ได้แก่ ดอกโกงกาง ใบโกงกาง สายน้ำแร่ทองคำ คลื่นน้ำในคลอง

ภาพประกอบที่ 5 ผลจากการทดลองการวาดลายผ้าด้วยเทคนิคฟรีแฮนด์โดยตัวแทนชุมชน

การวาดด้วยเทคนิคฟรีแฮนด์ ชื่อภาพดอกโกงกางบนอวนปลา โดยจินตนาการจากการไปเก็บดอกโกงกางมาวิเคราะห์แล้ววาดประกอบกับสิ่งที่เห็นรอบบ้านของตนเองที่เป็นชาวเลอยู่ริมทะเล

1. การวาดด้วยเทคนิคฟรีแฮนด์ ชื่อภาพรากโกงกาง จากภาพร่างที่ผู้วิจัยนำเสนอให้ชุมชน

2. การวาดด้วยเทคนิคฟรีแฮนด์ ชื่อภาพคลื่นน้ำ จากภาพร่างที่ผู้วิจัยนำเสนอให้ชุมชน

3. การทดลองสับตัดแปรงพู่กัน ทำให้เกิดพื้นผิวลายจุดกระจายบนผ้า ชื่อภาพสับตัดน้ำ

4. จากนั้นผู้วิจัยและชุมชนได้ร่วมวิเคราะห์ถึงผลงานที่ได้ทดลองทำมา เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแม่พิมพ์บล็อกไม้จากอัตลักษณ์ชุมชน แล้วนำแบบร่างที่ได้ไปขึ้นแบบวาดในโปรแกรมสร้างภาพลายเส้น

การวิเคราะห์ความเหมาะสมในการขึ้นบล็อกไม้ โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน

ผู้เชี่ยวชาญทั้งสามท่าน ได้แก่ อาจารย์ผู้สอนออกแบบลายผ้า ช่างด้านการผลิตแม่แบบบล็อกด้วยไม้หรือโลหะ และผู้ประกอบการผลิตสีสำหรับพิมพ์ผ้า ร่วมวิเคราะห์ความเหมาะสมของแม่พิมพ์บล็อกไม้ที่ออกแบบลายอัตลักษณ์ชุมชน โดยให้คะแนนดังนี้

คะแนน +1 คือ มีความเป็นไปได้ในการนำไปขึ้นแม่แบบลาย สามารถนำไปขึ้นต้นแบบได้เลย

คะแนน 0 คือ มีความเป็นไปได้ในการนำไปขึ้นแม่แบบลาย แต่ต้องปรับแบบหรือขนาด

คะแนน -1 คือ ไม่มีความเป็นไปได้ในการนำไปขึ้นแม่แบบลาย ไม่เหมาะสมสำหรับการพิมพ์ผ้า

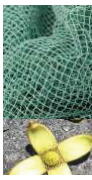
ตารางที่ 2 ตารางแสดงผลการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการขึ้นแม่แบบลาย

ลายที่	ที่มา	ชื่อลาย	การออกแบบแม่แบบลายบล็อกไม้	ขนาดของแม่แบบลาย	ความเป็นไปได้ในการนำไปขึ้นแม่แบบลาย	การวิเคราะห์ความเหมาะสม
1		โก่งกางบังใบ		กว้าง 16.5 ซม. ยาว 19 ซม.	+1	มีความเป็นไปได้ในการขึ้นต้นแบบบล็อกไม้ ทั้งนี้ต้องขยายขนาดของเส้น ส่วนขนาดโดยรวมมีความเหมาะสม
2		โก่งกางเฉลียงบนอวนปลา		กว้าง 16 ซม. ยาว 17 ซม.	+1	มีความเป็นไปได้ในการขึ้นต้นแบบบล็อกไม้ ขนาดโดยรวมมีความเหมาะสม

ตารางที่ 2 ตารางแสดงผลการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการขึ้นแม่แบบลาย (ต่อ)

ลายที่	ที่มา	ชื่อลาย	การออกแบบแม่แบบลายบล็อกไม้	ขนาดของแม่แบบลาย	ความเป็นไปได้ในการนำไปขึ้นแม่แบบลาย	การวิเคราะห์ความเหมาะสม
3		ดอก โกก้าง		กว้าง 20 ซม. ยาว 20 ซม.	-1	มีความเป็นไปได้ในการขึ้นต้นแบบบล็อกไม้ แต่จะประสบปัญหาในการพิมพ์ผ้า เนื่องจาก การพิมพ์ที่บล็อกไม้ที่มีขนาดใหญ่ จะทำให้สีหรือเทียนหลุดง่าย หรือไม่ติดผ้า ลวดลายจะไม่สวยงามเหมือนในบล็อกที่เห็น
4		ดอก โกก้าง เหลี่ยม		กว้าง 15.5 ซม. ยาว 15.5 ซม.	-1	มีความเป็นไปได้ในการขึ้นต้นแบบบล็อกไม้ แต่จะประสบปัญหาในการพิมพ์ผ้า เนื่องจาก การพิมพ์ที่บล็อกไม้ที่มีขนาดใหญ่ จะทำให้สีหรือเทียนหลุดง่าย หรือไม่ติดผ้า ลวดลายจะไม่สวยงามเหมือนในบล็อกที่เห็น
5		โกก้าง ใบพัด		กว้าง 9 ซม. ยาว 9 ซม.	+1	มีความเป็นไปได้ในการขึ้นต้นแบบบล็อกไม้ ขนาดโดยรวมมีความเหมาะสม
6		โกก้าง ในป่า		กว้าง 14 ซม. ยาว 16 ซม.	+1	มีความเป็นไปได้ในการขึ้นต้นแบบบล็อกไม้ ขนาดโดยรวมมีความเหมาะสม แต่ให้ระวังเรื่องการวางลายพิมพ์ซ้ำ เนื่องจากเป็นลายที่มีขนาดใหญ่
7		ระลอก คลื่น		กว้าง 3 ซม. ยาว 10.5 ซม.	+1	มีความเป็นไปได้ในการขึ้นต้นแบบบล็อกไม้ ทั้งนี้ต้องขยายขนาดของเส้นไม่ให้เป็นเส้นทึบ ส่วนขนาดโดยรวมมีความเหมาะสม

ตารางที่ 2 ตารางแสดงผลการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการขึ้นแม่แบบลาย (ต่อ)

ลายที่	ที่มา	ชื่อลาย	การออกแบบแม่แบบลายบล็อกไม้	ขนาดของแม่แบบลาย	ความเป็นไปได้ในการนำไปขึ้นแม่แบบลาย	การวิเคราะห์ความเหมาะสม
8		สายน้ำต้องแสง		กว้าง 9 ซม. ยาว 20 ซม.	+1	มีความเป็นไปได้ในการขึ้นต้นแบบบล็อกไม้ ทั้งนี้ต้องขยายขนาดของเส้น อีกทั้งลายนี้เป็นลายที่มีความละเอียดและมีขนาดยาวมาก ให้ระวังการพิมพ์สีบนผ้า
9		โก่งกางบนวนปลา		กว้าง 27 ซม. ยาว 27 ซม.	-1	ไม่สามารถขึ้นต้นแบบบล็อกไม้ได้ เนื่องจากเส้นประมีขนาดเล็กเกินไป อีกทั้งบล็อกไม้ไม่ควรมีขนาดเกิน 20 ซม. เนื่องจากจะประสบปัญหาเกี่ยวกับการพิมพ์ลายต่อเนื่องหรือลายซ้ำ หากมีขนาดใหญ่เกินไป จะไม่เหมาะสมกับขนาดของหม้อต้มเทียน
10		ใบโก่งกางในสายน้ำ		กว้าง 6 ซม. ยาว 6 ซม.	0	มีความเป็นไปได้ในการขึ้นต้นแบบบล็อกไม้ แต่ขนาดภาพรวมเล็กและมีจำนวนลายเส้นเล็กมากเกินไป อาจทำให้เกิดข้อผิดพลาดได้ง่ายในการผลิต

จากนั้นผู้วิจัยจึงนำแบบที่ผ่านการวิเคราะห์จากผู้เชี่ยวชาญไปปรับปรุงแก้ไขเพื่อขึ้นแม่แบบตัดบล็อกไม้บนเครื่องเลเซอร์ตัดไม้ จำนวนทั้งสิ้น 6 ลายที่มีความเป็นไปได้ในการขึ้นแบบ ทำการทดลองพิมพ์ลงบนผ้าจริงขนาดลายละ 1 หลา ได้แก่ ผ้าสะปัน แล้วนำส่งให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ได้แก่ เจ้าของธุรกิจเครื่องแต่งกายที่เน้นจำหน่ายลายผ้า อาจารย์ผู้สอนการออกแบบพิมพ์ลายผ้า เพื่อพิจารณา

ประเมินความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อการประเมินแบบร่างลวดลายอัตลักษณ์ชุมชน คลองปากปิด อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

แบบประเมินแบ่งเกณฑ์การให้คะแนนเป็น 5 ระดับ ในข้อความแต่ละข้อจะใช้เกณฑ์ในการตรวจให้คะแนนดังนี้

ระดับความคิดเห็น 5 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด

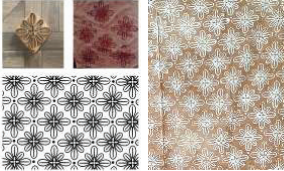
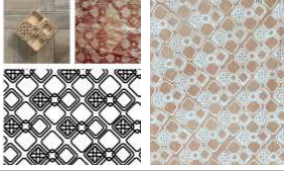
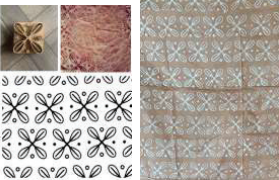
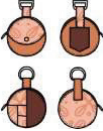
ระดับความคิดเห็น 4 หมายถึง เห็นด้วยมาก

ระดับความคิดเห็น 3 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง

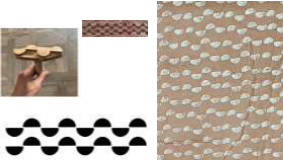
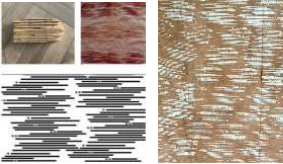
ระดับความคิดเห็น 2 หมายถึง เห็นด้วยน้อย

ระดับความคิดเห็น 1 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

ตารางที่ 3 ตารางแสดงภาพตัวอย่างผ้าพิมพ์ลายแม่พิมพ์บล็อกไม้ และตัวอย่างการวางลายผลิตภัณฑ์บนสินค้าแฟชั่นไลฟ์สไตล์

ลาย	ตัวอย่างการวางลายผ้าบนผ้าและการทดลองพิมพ์เทียนด้วยบล็อกไม้	ตัวอย่างการวางลายบนผลิตภัณฑ์สินค้าแฟชั่นไลฟ์สไตล์
โก่งกางบังใบ		 หมอนอิง
โก่งกางเฉลียงบนอวนปลา		 เสื้อฮาวาย
โก่งกางใบพัด		 กระป๋องใส่เศษสตางค์

ตารางที่ 3 ตารางแสดงภาพตัวอย่างผ้าพิมพ์ลายแม่พิมพ์บล็อกไม้ และตัวอย่างการวางลายผลิตภัณฑ์บนสินค้าแฟชั่นไลฟ์สไตล์ (ต่อ)

ลาย	ตัวอย่างการวางลายซ้ำบนผ้าและการทดลองพิมพ์เทียนด้วยบล็อกไม้	ตัวอย่างการวางลายบนผลิตภัณฑ์สินค้าแฟชั่นไลฟ์สไตล์
โก่งกางในป่า		 ผ้าพันคอ
ระลอกคลื่น		 หมวก
สายน้ำต้องแสง		 เสื้อมีฮู้ด

ตารางที่ 4 ตารางแสดงผลการประเมินความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบจำนวน 3 ท่าน

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น											
	ลายที่ 1 โก่งกางบังใบ		ลายที่ 2 ดอกโก่งกาง		ลายที่ 3 โก่งกางเฉลี่ยงบนวนปลา		ลายที่ 4 โก่งกางใบพัด		ลายที่ 5 ระลอกคลื่น		ลายที่ 6 สายน้ำต้องแสง	
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.
1. ลวดลายที่ออกแบบมีความสวยงาม น่าสนใจ	4.000	0.000	4.333	0.577	3.333	0.577	3.000	1.000	3.333	0.577	3.667	0.577
2. มีการวางลายซ้ำได้อย่างเหมาะสม	4.333	0.577	4.333	0.577	3.667	0.577	3.333	0.577	3.333	0.577	3.333	0.577
3. ลวดลายที่ออกแบบแสดงถึงอัตลักษณ์ชุมชน	4.000	1.000	4.333	0.577	4.000	1.000	3.000	1.000	2.667	0.577	3.333	0.577

ตารางที่ 4 ตารางแสดงผลการประเมินความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบจำนวน 3 ท่าน (ต่อ)

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น											
	ลายที่ 1 โก่งกางบังใบ		ลายที่ 2 ดอกโก่งกาง		ลายที่ 3 โก่งกางเฉลี่ย บนอวนปลา		ลายที่ 4 โก่งกางใบพัด		ลายที่ 5 ระลอกคลื่น		ลายที่ 6 สายน้ำต้อง แสง	
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.
4. ลวดลายที่ออกแบบสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ผ้าของชุมชนคลองปากปิดได้	4.333	0.577	4.000	1.000	4.333	0.577	3.333	0.577	3.000	0.000	3.333	0.577
5. ลวดลายที่ออกแบบมีความเป็นไปได้ในการนำไปผลิตและสามารถต่อยอดในเชิงพาณิชย์ได้	4.333	0.577	3.333	1.155	4.333	0.577	4.000	1.000	3.333	0.577	3.333	0.577
รวม	4.200	0.546	4.067	0.777	3.933	0.662	3.333	0.831	3.133	0.462	3.400	0.577

จากตารางที่ 3 ผลการประเมินความพึงพอใจจากผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ จำนวน 3 ท่าน พบว่า ลายที่ 1 ลายโก่งกางบังใบ มีผลคะแนนสูงสุดอยู่ในระดับเหมาะสมมาก มีค่าอยู่ที่ ($\bar{x}$ = 4.20 , S.D. = 0.54) โดยสามารถลำดับคะแนนตามข้อคำถามได้ดังนี้ มีการวางลายซ้ำผ้าได้อย่างเหมาะสม ลวดลายที่ออกแบบสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ผ้าของชุมชนคลองปากปิดได้ และลวดลายที่ออกแบบสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ผ้าของชุมชนคลองปากปิดได้ อยู่ในระดับเหมาะสมที่สุด มีค่าอยู่ที่ ($\bar{x}$ = 4.33, S.D. = 0.57) ลวดลายที่ออกแบบแสดงถึงอัตลักษณ์ชุมชน มีค่าอยู่ที่ ($\bar{x}$ = 4.00, S.D. = 1.00) ลวดลายที่ออกแบบมีความสวยงาม น่าสนใจ อยู่ในระดับเหมาะสมมาก มีค่าอยู่ที่ ($\bar{x}$ = 4.00, S.D. = 0.00)

อภิปรายผล

การอภิปรายผล พบว่า ในการเริ่มต้นสร้างลายผ้าตั้งแต่สมัยอดีตนานมาของคนไทยจะเกิดจากการมองและเลียนแบบสิ่งต่างๆรอบตัว เช่น สัตว์เลี้ยง พืชพันธุ์อาหาร และโดยเฉพาะลวดลายที่เกิดจากดอกไม้ประจำบ้านหรือประจำถิ่นลายผ้าจึงกลายเป็นลายพื้นฐานของหลายชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ Pantung (2019) ที่พบว่า การออกแบบลวดลายผ้าทอได้แรงบันดาลใจมาจากการนำทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ในการออกแบบ โดยอัตลักษณ์ชุมชนคลองปากปิดที่ได้รับผลคะแนนสูงสุดจากการประเมินผลจากผู้เชี่ยวชาญนั้น ได้แก่ ดอกโก้งกาง ด้วยตัวดอกไม้ลักษณะของดอกไม้ชัดเจน มีจำนวนกลีบดอกไม้ไม่มาก และใบโก้งกางมีลักษณะโค้งมน ไม่มีความซับซ้อน สามารถมองเป็นงานสองมิติหรือรูปร่างเรขาคณิตตัดทอนได้ง่าย ซึ่งสอดคล้องกับสุพัตรา คงขำ และคณะ (2564) ที่กล่าวว่า การดึงเอาอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นในแต่ละที่มาใช้ในการออกแบบลวดลายนั้นต้องคำนึงถึงองค์ประกอบที่หลากหลาย เช่น ความยากง่ายในการนำมาออกแบบ ความสอดคล้องกับรูปแบบผลิตภัณฑ์ การผสมผสานลายต่างๆเข้าด้วยกันเพื่อความโดดเด่นและสวยงาม

ข้อเสนอแนะ

ในส่วนของการสร้างแม่แบบบล็อกไม้ นั้น ขนาดของเส้นที่วาดเพื่อใช้ตัดด้วยเลเซอร์ต้องมีขนาดใหญ่และเท่ากันอย่างมั่นคง และควรมีขนาดไม่ต่ำกว่า 0.4 ซม. เพื่อให้ลายพิมพ์มีความชัดเจนไม่ขาดหายเมื่อนำไปพิมพ์เทียน

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณผู้สนับสนุนทุนวิจัย กองทุนส่งเสริม ววน. ปี 2565 ศูนย์วิจัยมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต และทีมวิจัยคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

เอกสารอ้างอิง

- กมลศิริ วงศ์หมึก. (2561). **ทุนวัฒนธรรมจังหวัดสุโขทัยเพื่อการออกแบบลายพิมพ์**
ผ้าดิถีทล: รายงานผลการวิจัย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- พัชชา (เสนาณรงค์) อุทิศวรรณกุล. (2561). **แพชชั่นและผลิตภัณฑ์ไลฟ์สไตล์จาก**
ทุนวัฒนธรรมสิ่งทอจังหวัดน่าน. กรุงเทพฯ : วิสคอมเซ็นเตอร์.
- ทองเจือ เขียดทอง. (2548). **การออกแบบสัญลักษณ์.** กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ.
- สุพัตรา คงขำ, เครือวัลย์ คงขำ, สุภารัฐ ยอดระบำ, และอรุณวรรณ ชูสังกิจ. (2564).
การศึกษาผ้าบาติก เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์ท้องถิ่นของจังหวัด
นครศรีธรรมราช กรณีศึกษา: กลุ่มผ้าบาติกสำเภาทอง ตำบลท้ายสำเภา
อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารนาคบุตรปริทรรศน์,
13(2), 33-41.
- Collins English Dictionary. (n.d.). **Identity.** Retrieved September 6, 2022,
 from <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/identity>
- Pantung, P. (2019). **Participatory development of textile products**
of Ban Phu Thong Community, Sukhothai Province. Area
Based Development Research Journal, 11(4), 331-345.